
The Gleaner

Vol 28 (2011)

In Memoriam of C. G. Patrinelis

Εργογραφία Χ. Γ. Πατρινέλη

eranistes eranistes

doi: [10.12681/er.127](https://doi.org/10.12681/er.127)

To cite this article:

eranistes, eranistes. (2011). Εργογραφία Χ. Γ. Πατρινέλη. *The Gleaner*, 28, 9–23. <https://doi.org/10.12681/er.127>

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ Χ. Γ. ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ*

1. «Ἀρχιμ. Βασίλειος Στεφανίδης», *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (ΕΕΒΣ) 28 (1958), 464-466 (Νεκρολογία).
2. «F. Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the Legend of the Apostle Andrew*, Cambridge Mass. 1958», *ΕΕΒΣ* 28 (1958), 507-510 (Βιβλιοκρισία).
3. «D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West, 1258-1282. A Study in Byzantine-Latin Relations*, Cambridge Mass. 1959», *ΕΕΒΣ* 29 (1959), 491-494 (Βιβλιοκρισία).
4. «J. Gill, *The Council of Florence*, Cambridge Mass. 1959», *ΕΕΒΣ* 29 (1959), 494-499 (Βιβλιοκρισία).
5. «Νόθα, ἀνύπαρκτα καὶ συγχέομενα πρὸς ἄλληλα ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη», *ΕΕΒΣ* 30 (1960-1961), 202-213.
6. «F. Dvornik, *The Ecumenical Councils, The 20th Century Encyclopedia of Catholicism*, New York 1961», *ΕΕΒΣ* 30 (1960-1961), 656-657 (Βιβλιοκρισία).
7. «Ἑλληνες κωδικογράφοι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως», *Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* (ΕΜΑ) 8/9 (1958-1961), 63-124.
8. «Μιχαὴλ Ἀποστόλη Προσφώνημα ἀνέκδοτον εἰς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα», *Ἀθηνᾶ* 65 (1961), 129-137.

* Τῆ βίαση γιὰ τὴ σύνταξη τῆς Ἐργογραφίας ἀποτέλεσε δακτυλόγραφο σχεδίασμα τοῦ Χ. Γ. Πατρινέλη.

- [8α. Joseph Gill, *Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας*, Ἀθήνα, Γραφεῖον Καλοῦ Τύπου, 1962, 524 σ.
 Στὴ σελίδα τίτλου δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ, οὔτε στὸ δακτυλό-
 γραφο σχεδιάσμα του τὸ ἀναφέρει ὁ Πατρινέλης· ὁ Ι. Κ. Χασιώτης, ὅμως, στὸ
 Σημειώμα του «Χρῖστος Πατρινέλης (1929-2009). Στοχαστικὸς καὶ χαρίεις»,
Ἐγνατία 15 (2011) – *Μνήμη Χρῖστου Γ. Πατρινέλη*, 16 ἀναφέρει ὅτι ὁ μετα-
 φραστὴς τοῦ ἔργου εἶναι ὁ Πατρινέλης (πβ. καὶ σ. 20).]
9. «Οἱ Μεγάλοι Ρήτορες Μανουὴλ Κορίνθιος, Ἀντώνιος, Μανουὴλ Γα-
 λησιώτης καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς των», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ*
Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος (ΔΙΕΕ) 16 (1962), 17-38.
10. *Βιβλιοθήκαι καὶ ἀρχεῖα τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, Ἀθήνα 1963,
 20 σ.
 Ἀνατύπωση –μὲ προσθήκη ὑποσημειώσεων– ἀπὸ τὴ *Θερησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ*
Ἐγκυκλοπαίδεια 1 (1962), σσ. 935-943.
11. «Μάρκου Μουσούρου ἀνέκδοτος ἐπιστολή», *Ὁ Βιβλιόφιλος* 16
 (1962-1963), 3-7.
12. «Διονύσιος Ἰβηρίτης, μεταφραστὴς τῆς “Χρονογραφίας τοῦ Δω-
 ροθέου” εἰς τὴν ῥωσικὴν καὶ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας», *ΕΕΒΣ*
 32 (1963), 314-317.
13. Βιβλιοκριτικὰ σημειώματα στὸ «Bulletin Codicologique» τοῦ περιο-
 δικοῦ *Scriptorium* 17 (1963), ἀρ. 608, 745, 751, 928, 994, 998.
14. «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου μετὰ τοῦ Μ. Μου-
 σούρου, Α. Ἀποστόλη, Ζ. Καλλιέργη καὶ ἄλλων λογίων τῆς Ἀνα-
 γεννήσεως χρονολογουμένη (1494-1503)» (σὲ συνεργασία μὲ τὸν Μ.
 Ι. Μανούσακα), *ΕΜΑ* 10 (1960-1964), 163-201.
15. «Ἐκκλησιαστικαὶ εἰδήσεις ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Marino Sanudo.
 (Περὶ Σκιάθου, Σκύρου, Αἰγίνης, Κύπρου καὶ Κερκύρας)», *ΔΙΕΕ* 17
 (1963-1964), 15-38.
16. «Μιὰ ἀνέκδοτη Διήγησις γιὰ τὸν ἄγνωστο νεομάρτυρα Γεώργιο (†
 1437)», *Ὁρθόδοξος Παρουσία* 1 (1964), 65-73.

17. «Αναγραφή δημοσιευμάτων Β. Α. Μυστακίδου (1859-1933)», *ΕΕΒΣ* 33 (1964), 124-139.
18. Βιβλιοκριτικά σημειώματα στο «Bulletin Codicologique» του περιοδικού *Scriptorium* 18 (1964), ἀρ. 6, 177, 357.
19. «Πατριαρχικά γράμματα και άλλα έγγραφα και σημειώματα του ΙϚ΄-ΙΗ΄ αἰῶνος ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱέρακος (Ἑθν. Βιβλιοθ. Ἑλλ. 1474)», *ΕΜΑ* 12 (1962-1965), 116-165.
20. Βιβλιοκριτικά σημειώματα στο «Bulletin Codicologique» του περιοδικού *Scriptorium* 19 (1965), ἀρ. 214, 712, 714, 761, 814, 815, 825, 866, 871, 872, 891.
21. Κ. Ι. Γιαννακόπουλος, *Ἑλληνες λόγιοι εἰς τὴν Βενετίαν. Μελέται ἐπὶ τῆς διαδόσεως τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην*, μτφρ. (μὲ προσθήκας) Χ. Γ. Πατρινέλης, Ἀθήνα, Φέξης, 1965, 296 σ.
22. Βιβλιοκριτικά σημειώματα στο «Bulletin Codicologique» του περιοδικού *Scriptorium* 20 (1966), ἀρ. 365, 501, 649.
23. Ὁ Θεόδωρος Ἀγαλλιανός, *ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Θεοφάνη Μηδείας, καὶ οἱ ἀνέκδοτοι Λόγοι του. Μία νέα ἱστορικὴ πηγὴ περὶ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν Ἄλωσιν χρόνους*, (Διδακτορικὴ διατριβή,) Ἀθήνα 1966, 176 σ.
Πρώτη δημοσίευση τῶν «Λόγων», *ΕΜΑ* 14 (1964), 193-264, καὶ τοῦ πρώτου τμήματος τῆς διατριβῆς, *ΕΜΑ* 15/16 (1965-1966), 5-85.
24. «Χρονολογικὰ ζητήματα τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου Α΄ (1522-1546)», *Μνημοσύνη* 1 (1967), 249-262.
25. «Ἐπιστολαὶ Ἑλλήνων πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον ΙΓ΄ (1572-1585) καὶ τὸν καρδινάλιον Σιρλέτον (†1585) (Ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ Βατικανοῦ κώδικος 2124)», *ΕΜΑ* 17 (1967), 45-112.
Ἡ μελέτη δημοσιεύθηκε σὲ ἀνάτυπο τὸ 1974 καὶ ἀνατυπώθηκε στὸν τ. 17/18 (1967-1968) ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1997.

26. «Ε. Α. Βρανούση, *Τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου, ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς. Φιλολογική παράδοσις καὶ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι*, Ἀθήνα 1966», *Ἑλληνικά* 21 (1968), 417-420 (Βιβλιοκρισία).
27. «Κρῆτες συλλέκται χειρογράφων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως», *Πεπραγμένα τοῦ Β΄ Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 3, Ἀθήνα 1968, σ. 202-206.
28. «Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης. Ἡ δῆθεν ὑπηρεσία του εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του», *ΕΕΒΣ* 36 (1968), 152-160.
29. «Μ. Ι. Μανούσακας, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα (1547-1806)*, Βενετία 1968», *Ἀθηνᾶ* 70 (1968), 331-333 (Βιβλιοκρισία).
30. «The exact time of the first attempt of the Turks to seize the churches and convert the christian people of Constantinople to Islam», *Actes du Ier Congrès International des Études balkaniques et Sud-Est européennes*, τ. 3, Sofia 1969, σ. 567-572.
31. «Δημοσιεύματα Μανουήλ Γεδεών. Ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ», *ΕΜΑ* 19 (1969), 5-115.
Ἡ μελέτη δημοσιεύτηκε σὲ ἀνάτυπο τὸ 1974 καὶ ἀνατυπώθηκε μετὰ προσθήκης στὸν τ. 19/20 (1969-1970) ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1997 (βλ. ἀρ. 78).
32. «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Α΄ – Πρωτοψάλται, Λαμπαδάριοι καὶ Δομέστικοι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (1453-1821)», *Μνημοσύνη* 2 (1969), 64-93.
33. «Α. Bon, *La Morée franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la Principauté de l'Achaïa*, Paris 1969», *Πελοποννησιακὰ* 7 (1969-1970), 424-425 (Βιβλιοκρισία).
34. «Δύο ἀνέκδοτα κείμενα περὶ τοῦ Μανουήλ Κορινθίου. (Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἰουστίνου Δεκαδίου καὶ μιὰ “ἐνθύμηση”)», *Πελοποννησιακὰ* 8 (1971), 137-146.

35. *Renaissance Influences and Religious Reforms in Russia. Western and Post-Byzantine Impacts on Culture and Education (16th–17th Centuries)* (σε συνεργασία με τὸν W. K. Medlin), Πρόλογος Steven Runciman [Études de Philologie et d'Histoire 18], Γενεύη, Librairie Droz, 1971, 181 σ.
36. «Mehmed II the Conqueror and His Presumed Knowledge of Greek and Latin», *Viator* 2 (1971), 349-354.
37. «Π. Δ. Μαστροδημήτρης, Νικόλαος Σεκουνδινός (1402-1464). Βίος καὶ ἔργον. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Διασποράς, Ἀθήνα 1970», *Ἑλληνικά* 25 (1972), 244-246 (Βιβλιοκρισία).
38. «An Unknown Discourse of Chrysoloras Addressed to Emperor Manuel Palaeologus», *Greek, Roman and Byzantine Studies* 13 (1972), 497-502.
39. *Πρόσωπα καὶ θέματα τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, Ἀθήνα 1972, 23 σ.
 Ἀναδημοσιεύονται τὰ λήμματα: ἀπὸ τῆ *Θρησκευτικῆ καὶ Ἠθικῆ Ἐγκυκλοπαιδεία*, «Ἀναγέννησις» (2 (1963), 453-457), «Ἡλίας Μηλιάτης» (6 (1965), 32-37), «Χρῦσανθος Νοταρὰς» (12 (1968), 387-390)· ἀπὸ τῆ *Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*, «Κύριλλος Λούκαρης» (9 (1970), 240-244)· ἀπὸ τῆ *Δομῆ*, «Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως» (9 (1971), 213-216), «Καραμανλίδεικὴ φιλολογία» (7 (1971), 427), «Γένους, Μεγάλῃ Συγχολῆ τοῦ» (4 (1970), 108-109), «Καρατζὰς» (7 (1971), 428-429), «Καντακουζηνός» (7 (1971), 403-404), «Καρτάνος Ἰωαννίκιος» (8 (1971), 20), «Δαμασκηνός Στουδίτης» (4 (1970), 355-356), «Μεταξὰς Νικόδημος» (10 (1971), 282), «Γόρδιος Ἀναστάσιος» (4 (1970), 288), «Κοσμὰς Αἰτωλός» (8 (1971), 428), «Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης» (11 (1972), 280), «Νικόδημος Ἀγιορείτης» (11 (1972), 318-319), «Ἑλληνικὸς διαφωτισμὸς» (5 (1970), 44-45), «Καταρτζῆς ἢ Φωτιάδης Δημήτριος» (8 (1971), 64-65), «Μοισιόδαξ Ἰώσηπος» (10 (1971), 381-382), «Ἡλιάδης Μανασσῆς» (6 (1970), 308), «Κοραῆς Ἀδαμάντιος» (8 (1971), 389-391), «Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» (12 (1972), 71), «Νικολόπουλος Κωνσταντῖνος» (11 (1972), 320-321), «Παπαφλέσσας-Δικαῖος Γρηγόριος» (12 (1972), 365), «Μακρυγιάννης» (10 (1971), 73-75), «Περραιβὸς Χριστόφορος» (13 (1972), 69-70), «Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος» (12 (1972), 364), «Παπαδόπουλος Κεραμεὺς Ἀθανάσιος» (12 (1972), 359-360), «Καρολίδης Παῦλος» (8 (1971), 1-2).
40. «Protopsaltae, Lampadarii and Domestikoi of the Great Church

during the Post-Byzantine Period (1453-1821)», *Studies in Eastern Chant* 3 (1973), 141-170.

Ἀναθεωρημένη ἔκδοση τοῦ ἄρ. 32.

41. «Κρητικοὶ ἔμποροι στὴ Μολδαβία καὶ τὴν Πολωνία κατὰ τὸν 16ο αἰώνα», *Πεπραγμένα Γ' Διεθνῶς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου* (1971), τ. 2, Ἀθήνα 1974, σ. 252 (περίληψη).
42. «Ἡ ἱστορία τῆς Ι. Μονῆς Σταυρονικήτα», *Μονὴ Σταυρονικήτα. Ἱστορία, Εἰκόνες, Χρυσοκεντήματα*, Ἀθήνα, Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, 1974, σ. 17-38 καὶ 219-221.
43. «Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. Γ', Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1974, σ. 92-113.
 Περιλαμβάνονται τὰ κεφάλαια: α' «Ἡ ἀνασύσταση τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ θέση του μέσα στὸν ὀρθόδοξο κόσμο». β' «Ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὸν κατακτητὴ». γ' «Ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669». δ' «Ἡ διοίκηση τοῦ πατριαρχείου». ε' «Χρονολογικὸς κατάλογος τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν περίοδο 1453-1669». ζ' «Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ πατριαρχείου». ζτ' «Ἡ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς δικαιοδοσίας καὶ ἡ διοικητικὴ διάρθρωση τοῦ "κλίματος" τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου». η' «Ἱεραρχικὴ τάξη τῶν ὑπαγομένων στὸ πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως μητροπόλεων, ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν γύρω στὰ 1700». θ' «Τὰ πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων». ι' «Σχέσεις τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τοὺς Ρώσους».
44. «Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἰδεῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς Ἀντιμεταρρυθμίσεως στὴν Ἀνατολή», *Στὸ ἴδιο*, σ. 126-132.
45. «Οἱ μονές τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου πλὴν τῶν ἀγιορειτικῶν», *Στὸ ἴδιο*, σ. 132-133, 139-146.
46. «Ἡ κατάσταση τῆς παιδείας στὶς ὑπόδουλες ἑλληνικὲς χῶρες», *Στὸ ἴδιο*, σ. 367-377.
47. «Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν περίοδο 1669-1821», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΑ', Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1975, σ. 123-134.
 Περιλαμβάνονται τὰ κεφάλαια: α' «Οἱ σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν κυρίαρχη

όθωμανική πολιτεία». β' «Ἐσωτερικὴ ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου». γ' «Τὰ ἄλλα πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς».

48. «Ἡ κεφαλονίτικη οἰκογένεια Πανᾶ καὶ τὸ ἀρχεῖο τοῦ κλάδου Πανᾶ-Λοῦζάτου», *Κεφαλληνιακὰ Χρονικὰ* 3 (1978-1979), 1-8.
49. *Ὁ ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρῶμην Τουρκοκρατία (1453-1669). Πανεπιστημιακὲς παραδόσεις*, Θεσσαλονίκη 1980, 192 σ.
 Ἀναδημοσιεύονται τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀρ. 43α', 43β', 43γ', 43δ', 43ε', 43ζ', 43ι', 46. Δημοσιεύονται ἐπίσης οἱ μελέτες 50, 51, 52, 53, 54.
50. «Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως (1453-1669)», *Στὸ ἴδιο*, σ. 9-63.
51. «Τὸ μέλλον τοῦ Γένους στὴ λαϊκὴ χρησιμολογία», *Στὸ ἴδιο*, σ. 65-73.
52. «Οἱ πατριωτικὲς πρωτοβουλίες τῶν λογίων», *Στὸ ἴδιο*, σ. 73-86.
53. «Οἱ Stradioti», *Στὸ ἴδιο*, σ. 86-92.
54. «Ἐπαναστατικὰ κινήματα», *Στὸ ἴδιο*, σ. 92-108.
55. *Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατία (1476-1820). Περιλήψεις μαθημάτων*, Θεσσαλονίκη 1981 (νεότ. ἐκδ. Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων ΑΠΘ, 1989, 1994, 82 σ.).
56. *Οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατὰ τὴν περίοδο 1453-1821. Προβλήματα ἱστορικῆς δημογραφίας* (Φροντιστηριακὰ μαθήματα), Θεσσαλονίκη 1982, 60 σ.
57. «Κατανομὴ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν σὲ φύλα καὶ σὲ ομάδες ἡλικιῶν (τέλη 16ου – ἀρχὲς 19ου αἰῶνα)», *Ἑλληνικὰ* 34 (1982-1983), 369-411.
58. *Πρῶμην νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία (1453-1821). Περιλήψεις μαθημάτων*, Θεσσαλονίκη 1986, 99 σ. (νεότ. ἐκδ. Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων ΑΠΘ, 1989, 1990, 1993, 101 σ.).

59. «A. Argyriou, *Macaire Macrès et la polémique contre l'islam. Editio princeps de l'Éloge de Macaire Macrès et de ses deux oeuvres antiislamiques, précédée d'une étude critique* [Studi e Testi 314], Città del Vaticano 1986», *Ελληνικά* 39 (1988), 465-467 (Βιβλιοκρισία).
60. *Συμβιβασμοί και προσδοκίες. Οί ήγγετικές ομάδες τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκοκρατίας ἀπέναντι στοῦ ἐθνικοῦ πρόβλημα*, Θεσσαλονίκη, Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων τοῦ ΑΠΘ, 1988 (β' ἔκδ. Θεσσαλονίκη 1990-1991), 53 σ.
Ἀναδημοσιεύονται τὰ ἄρθρα ὑπ' ἄρ. 43β', 47α', 49β', 49γ', καὶ προστίθεται τὸ ἄρθρο: «Φαναριῶτες».
61. «Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Προύσας (ΙΕ'-ΙΖ' αἰ.)», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 7 (1988-1989), 9-50.
62. «Ἡ μονὴ Σίμωνος Πέτρας κατὰ τὴν Τουρκοκρατία», *Σιμωνόπετρα – Ἄγιον Ὅρος*, Ἀθήνα, ΕΤΒΑ, 1991, σ. 21-26, 327-328.
63. «Π. Μ. Κιτρομηλίδης, *Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη*, Ἀθήνα, Διάκτων, 1990», *Balkan Studies* 32 (1991), 183-184, καὶ στὰ ἑλληνικὰ *Ἄντι τχ.* 537 (29.10.1993), 63 (Βιβλιοκρισία).
64. «Ὁ ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώιμη Τουρκοκρατία (1453-1600). Γενικὲς παρατηρήσεις καὶ συσχετισμοὶ μετὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς μεταβυζαντινῆς τέχνης», *Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας* 16 (1991-1992), 33-38.
65. «Τὸ Ἄγιον Ὅρος», *Νεότερη καὶ Σύγχρονη Μακεδονία*, ἐπιμ. Ι. Κολιόπουλος – Ι. Χασιώτης, τ. Α', Θεσσαλονίκη, ἔκδ. Παπαζήση – Παρατηρητής, 1992, σ. 112-145.
66. [«Τοπικὴ ἱστορία»], εἰσήγηση στοῦ Στρογγυλοῦ Τραπέζι μετὰ θέμα «Τοπικὴ ἱστορία καὶ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση», *Ἡ Δράμα καὶ ἡ περιοχὴ τῆς. Ἱστορία καὶ Πολιτισμὸς* [Πρακτικὰ ἐπιστημονικῆς συνάντησης, Δράμα, 24-25 Νοεμβρίου 1989], Δράμα 1992, σ. 435-436.

67. «Επιστολές τοῦ Ἰππόλυτου Βάρελη καὶ τοῦ Μανουὴλ Γλυτζούνη, Ἑλλήνων ἐκδοτῶν στὴ Βενετία», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 4 (1992), 283-319.
68. «Ἄγνωστες ἐκδόσεις τοῦ 16ου αἰώνα», *Ὁ Ἑρανιστῆς* 19 (1993) – *Μνήμη Κ. Θ. Δημαρᾶ*, 16-26.
69. «Helen Angelomatis Tsougarakis, *The Eve of the Greek Revival. British Travellers' Perception of Early Nineteenth-Century Greece*, London and New York 1990», *Ἑλληνικά* 43 (1993), 469-470 (Βιβλιοκρισία).
70. «Πρώιμη ἱστορική μαρτυρία γιὰ τὶς Κυδωνίες (1653)», *Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 10 (1993-1994), 13-21.
71. «Εἰδήσεις γιὰ γνωστοὺς καὶ ἄγνωστους νεομάρτυρες», *Ροδιανά. Τιμὴ στὸν Μ. Ι. Μανούσακα*, τ. 2, Ρέθυμνο 1994, σ. 451-458.
72. Πρόλογος στὰ Πρακτικά τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου *Ὅψεις τοῦ Μικρασιατικοῦ Ζητήματος. Ἱστορική θεώρηση καὶ προεκτάσεις*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 9-11.
73. «Οἱ πρῶτοι δάσκαλοι τῆς Σχολῆς Κοζάνης. (Ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κονταρῆ ὡς τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη)», *Ὁ Ἑρανιστῆς* 20 (1995), 5-19.
74. «Πρώιμες ἱστορικές μαρτυρίες γιὰ τὴν Κοζάνη, τὴ Σιάτιστα καὶ ἄλλες κοινότητες τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (1660)», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 5 (1996) – *Μνήμη Λέανδρου Βρανούση*, 101-142.
75. «Paschalis M. Kitromilides, *Enlightenment, Nationalism, Orthodoxy. Studies in the Culture and Political Thought of South-Eastern Europe*, Aldershot-Brookfield, Variorum, 1994», *Ἑλληνικά* 47 (1997), 194-197 (Βιβλιοκρισία).
76. «Γεώργιος Κονταρῆς, λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰώνα ἀπὸ τὰ Σέρβια», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου (Σεπτέμβριος 1993), Ἡ Κοζάνη καὶ ἡ περιοχὴ τῆς. Ἱστορία – Πολιτισμός, Κοζάνη* 1997, σ. 459-470.

77. «Τὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὴν Τουρκοκρατία», *Θησαυροὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, ἐπιμ. Α. Καρακατσάνη, Θεσσαλονίκη, Ὁργανισμὸς Πολιτιστικῆς Πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης, 1997, σ. 10-15.
78. «Ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μ. Ι. Γεδεών. Προσθῆκες, συμπληρώσεις καὶ διορθώσεις», *ΕΜΑ* 19/20 (1969-1970), Ἀθήνα 1997, 117-121 (βλ. καὶ ἀρ. 31).
79. «Ὁ Γεώργιος Καλαρὰς καὶ ἡ “Ἑλληνικὴ Νομαρχία”», *Ὁ Ἐρανιστὴς* 21 (1997) – *Μνήμη Λεάνδρου Βρανούση*, 201-215.
80. «Ἐπικρίσεις γιὰ τὸ κίνημα τοῦ Ρήγγα καὶ τὶς δραστηριότητες τοῦ Πούλιου Μάρκου Πούλιου (1798)», *Ἑλληνικά* 48 (1998), 113-129.
81. «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς», *Ἑλλάς. Ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὶς ἀπαρχὲς μέχρι σήμερα*, τ. 2, Ἀθήνα, Πάπυρος, 1998, σ. 25-27.
82. «Ἡ Νεοελληνικὴ παιδεία» (“Ἑλληνες λόγιοι στὴ Δύση”. “Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατία”. “Ἡ ἐκπαίδευση κατὰ τὴν Τουρκοκρατία”), *Στὸ ἴδιο*, σ. 35-43.
83. «Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς», *Στὸ ἴδιο*, σ. 43-45.
84. «Ἀντιτουρκικὲς κινήσεις καὶ ἐξεγέρσεις», *Στὸ ἴδιο*, σ. 60-62.
85. «Ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσας στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας», *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, ἐπιστ. ἐπιμ. Μ. Ζ. Κοπιδάκης, Ἀθήνα, ΕΛΙΑ, 1999, σ. 216-217, 419.
86. «Κεφαλόνιτικα ἐπώνυμα. Ἐτυμολογικὰ καὶ ἱστορικὰ σχόλια», *Κεφαλληνιακὰ Χρονικά* 8 (1999) – *Ἀφιέρωμα στὸν Γ. Γ. Ἀλιφανδράτο*, 171-175.
87. «Τὸ σχέδιο ἀντιτουρκικῆς ἐκστρατείας τοῦ μητροπολίτη Τιμοθέου (1572) καὶ ἄλλα σχετικὰ κείμενα», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 6 (2000), 9-35.

88. «Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος, *Βιβλιοθήκες Ἁγίου Ὁρους. Παλαιὰ ἐλληνικὰ ἔντυπα. Πρώτη προσπάθεια συγκροτήσεως συλλογικοῦ καταλόγου. Παράρτημα· Ἀβιβλιογραφητες ἐκδόσεις, Ἀθήνα 2000*», *Νέα Ἑστία* τχ. 1732 (Μάρτιος 2001), 453-455 (Βιβλιοκρισία με τίτλο «Παλαιὰ βιβλία στὸ Ἅγιον Ὄρος»).
89. *Μανουήλ Χρυσολωρᾶ λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγο. Εἰσαγωγή καὶ ἔκδοση* (σὲ συνεργασία με τὸν Δ. Ζ. Σοφιανό), Ἀθήνα, ΚΕΜΝΕ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2001.
90. «Βιβλιογραφικὰ σημειώματα», *Ὁ Ἐρανιστῆς* 23 (2001) – *Μνήμη Ἄλκη Ἀγγέλου*, 297-300.
91. «The Phanariots before 1821», *Balkan Studies* 42 (2001), 177-198.
Ἀπόδοση στὰ ἀγγλικά τοῦ ἀρ. 92.
92. «Οἱ Φαναριῶτες πρὶν ἀπὸ τὸ 1821», *Πρακτικὰ Γ΄ Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδας: Ρωμοὶ στὴν ὑπηρεσία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης*, Ἀθήνα, Ἐταιρεία Μελέτης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, 2002, σ. 15-52.
93. «[Δημ. Γ. Ἀποστολόπουλος κ.ἄ.,] *Θεσμοὶ καὶ Ἰδεολογία στὴ νεοελληνικὴ κοινωνία, 15ος-19ος αἰ. Πρῶτος ἀπολογισμὸς ἐνὸς ἐρευνητικοῦ προγράμματος*, Ἀθήνα, Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν/Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν, 2000», *Ἑλληνικά* 52 (2002), 417-418 (Βιβλιοκρισία).
94. «Τὸ “Κρυφὸ Σχολεῖο” καὶ πάλιν», *Ὁ Ἐρανιστῆς* 25 (2005) – *Μνήμη Φίλιππου Ἡλιοῦ*, 321-336.
95. «Γιῶργος Ἀλισανδράτος (1915-2004)», *Ὁ Ἐρανιστῆς* 25 (2005) – *Μνήμη Φίλιππου Ἡλιοῦ*, 449-451.

Ἄρθρα σὲ ἐγκυκλοπαίδειες

α΄ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 1 (1962) – 12 (1968):

Ἀγαλλιανὸς Θεόδωρος	Γεράσιμος Νοταρὰς
Ἄγγελος Χριστόφορος	Γλυκὸς Νικόλαος
Ἀθανάσιος ῥήτωρ Κύπριος	Γρηγόριος Γ΄ Κων/πόλεως
Ἄθως· Βιβλιοθῆκαι καὶ Ἀρχεῖα	Διονύσιος Οὐγγροβλαχίας
Ἄλδος Μανουτίος	Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου
* Ἀναγέννησις	Ἐσφιγμένου μονῆ
Ἀνδρόνικος Κάλλιστος	Ζαβίρας Γεώργιος
Ἀποστόλης Μιχαήλ	Ζαχαρίας Ἀχρίδος
Ἄπρω ἐπισκοπὴ	Ζωγράφου μονῆ
Ἀργολίδος μητρόπολις	* Ἡλίας Μηνιάτης
Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης	Ἰερεμίας Α΄ Κων/πόλεως
Ἀρκαδιούπολις	Ἰερισσοῦ καὶ Ἀγ. Ὄρους μητρ/λις
Ἀρκούδιος Πέτρος	Καλιάγρας μονῆ
Ἀρσένιος Πέτρος	Καλλιέργης Ζαχαρίας
Ἀρχεῖα Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν	Καλογερόπουλος Νικόλαος
Βαλέτας Γεώργιος	Κορυτσᾶς μητρόπολις
Βαλουκλὶ	Λαούρδας Βασίλειος
Βατοπεδίου μονῆ	Λάσκαρις Ἰανὸς
Βεργίχιος Ἄγγελος	Λάσκαρις Κωνσταντίνος
Βερναρδῆς Ἀργυρὸς	Μακεδονικῶν Σπουδῶν Ἐταιρεία
Βήρας μονῆ	Μαλαξὸς Νικόλαος
Βησσαρίων καρδινάλιος	Μανούσακας Μανουῖσος
Βλαττάδων μονῆ	Σκορδύλης Ζαχαρίας
Βούλγαρις Νικόλαος	Σκουῖφος Φραγκίσκος
Γαβριήλ Σεβῆρος	Χαλκοκονδύλης Δημήτριος
Γαζῆς Θεόδωρος	Χαλκοκονδύλης Λαόνικος
Γανοχώρων μητρόπολις	Χίκας Ναθαναήλ
Γεδεῶν Κύπριος	* Χρύσανθος Νοταρὰς
Γεδεῶν Μανουήλ	

Τὰ λήμματα με ἄστερίσκο ἀναδημοσιεύονται στὸν ἀρ. 39.

β´ Μεγάλη Ήγκυκλοπαιδεία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας
(Χάρη Πάτση), τ. 9 (1970), σ. 240-244:

* Κύριλλος Λούκαρης

γ´ Ήγκυκλοπαιδεία Δομή, τ. 1 (1969) – 15 (1973):

Άμιρούτσης Γεώργιος	Ίγνάτιος Ούγκροβλαχίας
Βάμβας Νέοφυτος	Ίσίδωρος καρδινάλιος
Βαρδαλάχος Κωνσταντίνος	Ίωάννινα
Βασιάδης Ήροκλής	Καΐρης Θεόφιλος
Βασίλειφ Άλέξανδρος	Κανέλλος Στέφανος
Βέης Νίκος	* Καντακουζηνός
Βενετίας έλλην. Κοινότητα και Ίν- στιτούτο	* Καραμανλίδικη φιλολογία
βιβλίο έλληνικό	* Καρατζάς
βιβλιογραφία έλληνική	* Καρολίδης Παῦλος
βιβλιοθήκες έλληνικές	* Καρτάνος Ίωαννίκιος
Βούλγαρης Εὐγένιος	* Καταρτζής Δημήτριος
Γαζής Άνθιμος	Κοδρικὰς Παναγιώτης
Γαλατάς Κων/πόλεως	* Κοραῆς Άδαμάντιος
Γεννάδειος βιβλιοθήκη	Κορδαλεὺς Θεόφιλος
Γεννάδιος Σχολάριος	* Κοσμάς Αἰτωλός
* Γένους, Μεγάλη Σχολή	Κριτόπουλος Μητροφάνης
* Γόρδιος Άναστάσιος	Κρούσιος Μαρτίνος
* Δαμασκηνός Στουδίτης	κώδικας
Δαπόντες Καισάριος	Κωνσταντὰς Γρηγόριος
* Διαφωτισμός έλληνικός	* Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχεῖο
Διονύσιος Σκυλόσοφος	Λάμπρος Σπυρίδων
διπλωματική	Λάσκαρης Ίανός
Δωρόθεος Μονεμβασίας	Λεγκράν Αἰμίλιος
«Έλληνική Νομαρχία»	λεξικό
«Έρμηῆς ὁ Λόγιος»	* Μακρυγιάννης
Εὐγενικός Μάρκος	Μανωλάκης Καστοριανός
Ζαβίρας Γεώργιος	Μάξιμος Γραικός
* Ήλιάδης Μανασσῆς	Μαρτελάος Άντώνιος
Θεοτόκης Νικηφόρος	Μελέτιος γεωγράφος
	* Μεταξὰς Νικόδημος

Μετέωρα, μονές μικρογραφία	Περδικάρης Μιχαήλ
* Μοισιόδαξ Ίωσηπος	* Περραιβός Χριστόφορος
Μουσουῆρος Μάρκος	Πλήθων Γεμιστός
* Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης	Πρίγκος Ίωάννης
* Νικόδημος Ἀγιορείτης	Πύρρος Διονύσιος
* Νικολόπουλος Κωνσταντίνος	Ράνσιμαν Στίβεν
Νικούσιος Παναγιώτης	Ρήγγας Βελεστινλής
* Οἰκονόμος Κωνσταντίνος	Σάθας Κωνσταντίνος
ἐξ Οἰκονόμων	Σινᾶ μονή
παλαιογραφία	Σοφινάνος Νικόλαος
* Παπαδόπουλος–Κεραμεύς Ἀθανάσιος	Συρίγος Μελέτιος
* Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος	τυπογραφία ἑλληνική
* Παπαφλέσας, Γρηγόριος–Δικαῖος	Φαναριῶτες
Παπουλάκος	Φιλιππίδης Δανιήλ
πατρολογία	Χριστόδουλος Ἀκαρνάν
	Ψάλιδας Ἀθανάσιος

δ΄ *Μεγάλη Παιδαγωγική Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. 1 (1964):

Ἀγιορειτική μοναστική πολιτεία
Ἀγ. Ἀθανασίου Σχολή (Ρώμη)
Γυμνάσιον Ἑλληνικόν ἐν Ρώμῃ

ε΄ *Παγκόσμιο Βιογραφικὸ Λεξικὸ* (Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν),
τ. 1 (1983) – 9β (1988):

Ἀββάτιος Ἱερόθεος	Ἀξαγιώλης Ίωάννης
Ἀγαλλιανὸς Θεόδωρος	Ἀποστόλης Ἀριστόβουλος
Ἀγάπιος Λεονάρδος	Ἀργέντης Εὐστράτιος
Ἀθανάσιος Μετεωρίτης	Ἀρκούδιος Πέτρος
Ἀθανάσιος Πάριος	Ἀρλιώτης Νικόλαος
Ἀναστάσιος Γόρδιος	Ἀρσένιος Ἐλασσόνος
Ἄνθιμος Ἱεροσολύμων	Ἀρσένιος ὁ Ἑλληνας
Ἀνώνυμος τοῦ 1789	Αὐξεντιάδης Γεώργιος

Βάμβας Νεόφυτος	Δούκας Νεόφυτος
Βαρβαρῆγος Ἱερεμίας	Δωρόθεος Πρώιος
Βαρδαλάχος Κωνσταντίνος	Ἐπαρχος Ἀντώνιος
Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανός	Εὐγενικός Ἰωάννης
Βενιαμὶν Λέσβιος	Εὐγενικός Μάρκος
Βεργίκιος Ἄγγελος	Θεοτόκης Νικηφόρος
Βερνάρδος Μανουήλ	Ἰσίδωρος καρδινάλιος
Βλαχάβας Εὐθύμιος	Καλλίνικος Γ΄ Κων/πτόλεως
Βούλγαρης Εὐγένιος	Κύριλλος Λούκαρης
Γαβριήλ Σεβῆρος	Λάνδος Ἀγάπιος
Γαλανός Δημήτριος	Λάσκαρης Ἰανός
Γεδεών Μανουήλ	Λάσκαρης Κωνσταντίνος
Γεννάδιος Σχολάριος	Μανούτιος Ἄλδος
Γερμανός Λοκρὸς	Μάξιμος ὁ Γραικὸς
Γεωργεῖρήνης Ἰωσήφ	Μαργγούνιος Μάξιμος
Γιαννούλης Εὐγένιος	Μεταξὰς Νικόδημος
Δαμασκηνός Στουδίτης	Μηνιάτης Ἡλίας
Δαμιλὰς Δημήτριος	Μητροφάνης Κριτόπουλος
Δημητριάδης Ἐπιφάνιος	Μπαλάνος Βασιλόπουλος
Διασορινός Ἰάκωβος	Νεκτάριος Ἱεροσολύμων
Διονύσιος Σκυλόσοφος	Σοφιανός Νικόλαος
Δοσίθεος Ἱεροσολύμων	Φλαγγίνης Θωμὰς